Oulun kansainvälinen lasten- ja nuortenelokuvien festivaali
Oppimateriaali elokuvaan

KADONNEET TÄHDET

Elokuvaa suositellaan yli 13-vuotiaille.

Oppimateriaalin on laatinut Sini Sahlgren.

Vastauksia voi pohtia ja tehtäviä toteuttaa joko itsenäisesti, pienryhmissä tai luokan kesken.

Opettajalle:
Helmikuussa 2022 Venäjä aloitti laittoman hyökkäyssodan Ukrainaan, minkä seurauksena saman vuoden marraskuuhun mennessä noin 7,8 miljoonaa henkilöä on paennut maasta YK:n arvioiden mukaan. Sotaa on paettu myös Ukrainan rajojen sisäpuolella. “Pako kodista, kotiseudulta ja kotimaasta on aina väkivaltainen tapahtuma, sillä siinä repeytyy suhde arjen tuttuihin paikkoihin ja rutiineihin eikä tulevasta ole tietoa.”
Lisää tietoa: Ukrainan sota ja maailma sen jälkeen? Pakolaisuus ja suojelun tarve Euroopassa | Suomen YK-liitto

Ukrainassa puhutuimmat kielet ovat ukraina ja venäjä, minkä voidaan nähdä olevan seurausta pitkästä yhteisestä historiasta (vrt. Neuvostoliitto) sekä läheisestä kielisukulaisuudesta. Väestöstä on 2000-luvun alusta lähtien laskettu ukrainankielisiksi noin 67,5 % ja venäjänkielisiksi vajaat 30 prosenttia. Maan kielioloista ei ole saataville luotettavaa tai ajankohtaista tilastoa, mutta verrattaessa vuoden 2001 tilastoihin ukrainan puhujamäärä on nykypäivänä selvästi suurempi. “Kysymys kielen ja kansallisen identiteetin yhteydestä on keskeinen monille ukrainalaisille. Viimeisten 20 vuoden aikana ja varsinkin vuoden 2014 jälkeen maa vaikuttaa käyneen läpi jonkinlaisen identiteetin muutoksen.”
Lisää tietoa: Kielet sodan varjossa: ukraina ja venäjä - Kielikello

Virolaisista noin neljäsosa puhuu äidinkielenään venäjää (ks. Viron venäjänkieliset ovat eläneet omassa kuplassaan – mutta uusi sukupolvi haluaa kuplat rikki ja lapsensa kaksikielisiin kouluihin | Yle). Maan ainoa virallinen kieli on viro, mutta venäjä on säilynyt opetuskielenä neuvostomiehityksen jälkeen. Venäjän hyökkäyksen jälkeen Viron hallitus päätti lopettaa venäjänkielisen opetuksen. Päätöksestä käydään kiihkeää poliittista keskustelua. Virossa asuu reilu 30 000 venäjänkielistä lasta ja nuorten, joiden opetuskieli vaihtuu päätöksen seurauksena. Lisää tietoa tästä linkistä: Venäjänkielisen opetuksen alasajo alkoi Virossa – kymmenvuotiaan Sofija Gorjatsevan opiskelukieli vaihtuu kertaheitolla | Ulkomaat | Yle

Kysymyksiä:

1. Mitä Mashan isäpuolelle, Senyalle on tapahtunut?
   - Hän on Venäjän sotavankina, eikä perhe ole kuullut hänestä uutta tietoa pitkään aikaan. Dokumentin loppupuolella mainitaan, että Senyan vangitsemisesta on kulunut neljä vuotta.

2. Mitä Iryna ja Masha muistavat sodan syttymisestä?
   - Iryna oli 12-vuotias, kun sota syttyi. Hän ei muista ensimmäisistä päivistä mitään, mutta muistaa heränneensä eräänä yönä isoveljensä huutoon. Hänelle selvisi, että kranaatti oli lentänyt heidän kotinsa ohitse ja kaikki asukkaat Iryna mukaan lukien juoksivat käytävälle.
   - Masha ajatteli aluksi Viroon muuttoa seikkailuna, mutta nyt tämä seikkailu tuntuu kestävän liian kauan. Hän haluaisi jo palata kotiinsa sekä nähdä isänsä ja Senyan. Masha muistaa, kun hänelle äidillensä soitettiin, että Senya on vangittu. Masha tuntee epäonnistuneensa, kun hän ei pystynyt lohduttamaan äitiään. Muisto on tytölle niin kivulias, että hän haluaisi unohtaa sen.

3. Miksi Sashan perheessä puhutaan ukrainaa?
   - Sasha tulee venäjänkieliseltä alueelta. Sodan jälkeen perheessä kuitenkin siirryttiin puhumaan pelkästään ukrainaa. Hän haluaa jatkaa kielen puhumista sujuvasti, ettei unohda kotimaatansa. Sashan äiti on myös ukrainan kielen opettaja.

4. Millainen merkitys Ukrainan kielellä ja kulttuurilla on Sashan identiteettiin?
   - Kielen ja kulttuurin kautta Sasha pitää yhteyttä juuriinsa ja kotimaahansa. Hän opiskelee ukrainaa ja harrastaa ukrainalaista perinneteatteria. Sasha haluaa näyttää maailmalle kulttuurinsa kauneuden ja tukee maataan pitämällä sen kulttuuria elossa.

5. Tytöt opiskelevat koulussa venäjän kielellä ja käyttävät sitä myös ystäviensä kanssa, miksi?
   - Viron kieli on tytöille vaikeaa, minkä vuoksi esimerkiksi Masha ja Iryna opiskelevat venäjäksi. Irynan koulunkäynti kärsi, kun opetettavat aineet vaihtuivat viron kielelle. Ukraina ja venäjä ovat sukulaiskieliä, minkä takia venäjän kielellä opiskelu on ukrainankielisille helpompaa. Ukrainassa puhutaan myös venäjää, vrt. Sashan kotiseutu. Lisäksi dokumentissa kerrotaan, että noin 25% virolaisista puhuu äidinkielenään venäjää ja se on yleinen opetuskieli virolaisissa kouluissa.

6. Mitä Iryna ihailee äidissään?
   - Ukrainassa Irynan äiti oli TV-alalla töissä, mutta puutteellisen viron kielitaidon vuoksi hän ei voi harjoittaa ammattiaan enää. Sen sijaan hän päätti toteuttaa unelmaansa valokuvaajana ja avaa dokumentissa oman studionsa. Iryna haluaa seurata äitinsä esimerkkiä ja perustaa jonain päivänä oman yrityksensä. Hän suunnittelee tulevaisuudessa opiskelevansa kondiittoriksi tai kokiksi.

7. Mitä Iryna kertoo venäjänkielisistä viroalaisista? Entä miten hän kuvailee kielen vaikuttavan identiteettiin?
   - Suurin osa Irynan tuntemista virolaisista on venäjänkielisiä. Hän ajattelee, että Virossa asuvat venäjänkieliset ovat äidinkielestään huolimatta virolaisia.
   - Iryna ei usko viron kielen muuttavan hänen identiteettiään. Hän vaihtaa usein kieltä (esim. ukraina, venäjä ja viro) puhuessaan eri ihmisten kanssa, mutta hän on silti sisimmiltään sama ihminen.

8. Mashan täytyi aikuistua muutettuaan Viroon. Miksi ja miten tämä näkyy hänen elämässään?
    - Masha tajusi, ettei hän voi olla enää lapsi vaan hänen on käyttäydyttävä kuin aikuinen. Hän tuntee velvollisuutta huolehtia äidistään, jonka näkee kärsivän sodasta. Masha ajattelee, että hänen on oltava vahva äitinsä vuoksi. Äitinsä tavoin hän piilottaa surunsa hymyn taakse, eikä anna itsensä masentua.

9. Mitä tytöt ajattelevat kotiinpaluusta?
    - Sasha epäilee, että jos sota loppuu niin perhe palaa Ukrainaan, mutta ei tiedä onko se enää mahdollista. Hän ei haluaisi muuttaa pois Virosta, mutta toteaa päätöksen olevan täysin hänen vanhempiensa käsissä.
    - Kukaan Irynan kavereista ei halua palata enää Ukrainaan. Kaikki ovat tajunneet, ettei se olisi tulevaisuuden kannalta paras vaihtoehto. Välillä Iryna haaveilee kotiinpaluusta, mutta tajuaa jälkeenpäin jo olevansa kotona.
    - Masha haluaisi palata kotiin ja nähdä jälleen perheenjäsenensä ja tuttunsa. Hän toivoo sodan päättyvän, mutta ymmärtää ettei se ole päättymässä lähiaikoina, koska mikään ei ole muuttunut. Tällä hetkellä Masha elää epävarmassa kotiinpaluun odotuksessa.

10. Millaisena tyttöjen tulevaisuus esitetään dokumentissa?
    - Tulevaisuus, etenkin kotiinpaluu näyttää epävarmalta. Sashan äiti toteaa, että heille ukrainalaisille nykyhetki on odottamista. Tulevaisuuden suunnitelmia ei voi tehdä, kun tulevaisuus ei ole enää heidän käsissään, mutta kaikesta huolimatta elämä jatkuu.
    - Sasha toivoo tulevaisuutensa olevan kytköksissä sekä Ukrainaan että Viroon. Hän toivoo tulevaisuuden menevän hänen suunnitelmiensa mukaisesti, mutta ymmärtää ettei heillä (ukrainalaisilla) ole mahdollisuutta valita haluamaansa.
    - Viron kielen vuoksi Irynan haaveet kondiittorin koulutuksesta kariutuvat toistaiseksi. Iryna seuraa isänsä jalanjälkiä osallistuessaan maisemarakentamisen pääsykokeisiin. Ukrainaan paluun sijasta Iryna keskittyy rakentamaan elämäänsä Virossa.
    - Siirtyessään ylemmälle luokalle Masha uskoo tulevan kouluvuoden olevan hänelle vaikea, koska oppiaineet muuttuvat vakavammiksi. Sashan tavoin hänellä on voimakkaita tunteita sotaan kohta: miksi tämä on tapahtunut juuri heille? Masha on joutunut hyväksymään nykyisen elämänsä, jossa tulevaisuus ja kotiinpaluu on sodan vuoksi epävarmaa.

11. Pohdi kuinka sota on vaikuttanut tyttöjen identiteettiin?
    - Tyttöjen ukrainalainen identiteetti on vahvistunut sodan myötä. Masha on tajunnut olevan ukrainalainen, eikä esimerkiksi virolainen tai espanjalainen ja että, hänen kotimaansa on Ukrainassa. Sashalle omat juuret ovat muodostuneet yhä tärkeämmäksi osaksi identiteettiä. Hän pitää yhteyttä juuriinsa Ukrainan kielen ja kulttuurin kautta. Iryna kokee, ettei viron tai venäjän kieli muuta hänen ukrainalaista identiteettiään.
    - Tyttöjen on ollut vaikea käsittää, miksi sota on kohdistunut juuri heihin. He ovat kuitenkin joutuneet hyväksymään nykyisen elämänsä epävarmuuksineen ja

pettymyksineen. Vaikka tytöt jatkavat elämäänsä Virossa, Ukrainan sota koskettaa päivittäin heidän elämäänsä.

- Sodan vaikutukset näkyvät tyttöjen varttumisessa ja tulevaisuuden toiveissa. Masha joutui aikuistua varhain äitinsä vuoksi. Viroon muuton jälkeen tytöstä tuli sulkeutuneempi. Sasha pelkää menettävänsä juurensa, mikäli perhe muuttaisi Virosta pois. Iryna tahtoisi rakentaa elämäänsä Virossa, mutta sopeutuminen on viron kielen takia ollut erittäin haastavaa. Ennen hän oli hyvä koulussa, mutta opetuskielen vaihduttua hänen arvosanansa ovat laskeneet.